

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра футболу

Дулібський А.В.

ЛЕКЦІЯ

**ОРГАНІЗАЦІЯ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ
В СИСТЕМІ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО І ПРОФЕСІЙНОГО ФУТБОЛУ АНГЛІЇ**

з навчальної дисципліни

**Теорія і методика обраного виду спорту
та спортивно-педагогічне вдосконалення
(ТіМОВС та СПВ)
(спеціалізація - футбол)
(4 курс)**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 01 Освіта/Педагогіка
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 017 Фізична культура і спорт різних груп населення
ФАКУЛЬТЕТ Педагогічної освіти
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ перший (бакалаврський)

© ЛДУФК імені І. Боберського, 2022 рік
© Кафедра футболу, 2022 рік
© Дулібський А.В., 2022 рік

Львів – 2022

ЛЕКЦІЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ В СИСТЕМІ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО І ПРОФЕСІЙНОГО ФУТБОЛУ АНГЛІЇ

ПЛАН

1. Вступ. Анотації українською та англійською мовами.
2. Історичні традиції розвитку гри в футбол у Англії.
3. Науково-методичні концепції розвитку гри в футбол у Англії.
4. Якісний і кількісний склад Англійської футбольної Асоціації (ФА).
5. Національні та регіональні програми розвитку дитячо-юнацького та професійного футболу Англії.
6. Організація спортивного відбору в Англії у вікових групах "До - 10", "До - 12", "До - 14" і "До - 16".
7. Висновки.

Тривалість лекції – 2 академічні години.

Анотація. Лекція присвячена вивченню особливостей організації та проведення процесу спортивного відбору і селекції у дитячо-юнацькому та професійному футболі Англії. Проаналізовано основні науково-методичні підходи програмно-системного забезпечення процесу спортивного відбору і селекції у дитячо-юнацькому та професійному футболі Англії. Детально представлено програму Англійської футбольної Асоціації "Talent pathway" (в українській редакції – "Шлях таланту").

Сутність даної програми полягає у тому, що завдяки участі у програмі у спеціальних "Регіональних таборах талантів" і "Національних таборах талантів" продуманий та поглиблений відбір і спортивну підготовку проходять юні футболісти віком від 7 до 16 років. Розглянуто програму Англійської Прем'єр-Ліги "Premier League Primary Stars" (в українській редакції – "Первинні зірки" Прем'єр-Ліги). Вважається, що певна вибіркова трансляція англійської системи організації та проведення процесу спортивного відбору і селекції у

дитячо-юнацькому та професійному футболі можлива щодо моделі функціонування й удосконалення діяльності дитячо-юнацьких футбольних шкіл і професійних футбольних клубів України.

Ключові слова: спортивний відбір, селекція, футбольний клуб, футбольна школа.

Annotation. The lecture is devoted to the study of the peculiarities of the organization and conduct of the process of sports selection in youth and professional football in England. The main scientific and methodological approaches of software and system support of the process of sports selection in youth and professional football in England are analyzed. The program of the English Football Association "Talent pathway" (in the Ukrainian edition - "Шлях таланту") is presented in detail.

The essence of this program is that due to participation in the program in special "Regional Talent Camps" and "National Talent Camps" thoughtful and in-depth selection and sports training are young football players aged 7 to 16 years. The program of the English Premier League "Premier League Primary Stars" has been studied. We believe that a certain selective broadcast of the English system of organization and conduct of the process of sports selection and selection in youth and professional football is possible in terms of the model of functioning and improvement of youth football schools and football clubs of Ukraine.

Scientific and practical approaches to the organization and conduct of educational, training and competitive forms of sports selection and orientation in the age groups "U 10" (children under 10 years) and "U 12" (children under 12 years) are analyzed. The system of organization of competitions in age groups "U 14" (teenagers under 14 years) and "U 16" (boys under 16 years) is studied.

Such a scientific and methodological approach can provide an opportunity to effectively integrate domestic football to the best examples of European and world sport of excellence, which are competitions under the auspices of FIFA and UEFA.

Key words: football, sports selection, football club, football school.

Система дитячо-юнацького і професійного футболу Англії має низку певних специфічних особливостей, пов'язаних з історичними традиціями та науково-

методичними концепціями розвитку гри. Це стосується як окремих професійних футбольних клубів, так і глобально продуманим державницьким підходом до цього виду важливої суспільно-економічної діяльності людини у великій цивілізованій країні.

Серед провідних футбольних країн світу Англія вирізняється виваженням у всіх аспектах відношенням до всесторонньої спортивної підготовки спортсменів-професіоналів та їх відбору до професійних футбольних клубів і команд. Такі ж за своєю сутністю підходи і до організації менеджменту, маркетингу, фінансування та інших невід'ємних складових частин сучасного дитячо-юнацького і професійного футболу. Характерним для розвитку гри в Англії є також надзвичайно емоційне (в певній мірі, майже релігійне) сприйняття цього виду спорту мешканцями Туманного Альбіону, де футбол з коротких штанців звичайного виду спорту "виріс" у велике соціальне та, перш за все, що характерно саме для Англії – у значне соціально-економічне явище.

Англійська футбольна Асоціація (FA), президентом якої є представник британської королівської сім'ї принц Вільям Уельський, налічує у своєму складі понад 340 професійних футбольних клубів. Крім того, ще близько 42 тисячі клубів у 24-рівневій структурі входять до складу регіональних, районних і міських футбольних асоціацій. Вся структура організації змагань з футболу налічує 4 Ліги, 3 Конференції та 18 нижчих футбольних дивізіонів. 92 кращі професійні футбольні клуби Англії та Уельсу об'єднані у професійну Футбольну Лігу. Вершиною піраміди англійського професійного футболу є Прем'єр-Ліга – вищий дивізіон Англійської Футбольної Асоціації. У Футбольній Асоціації Англії зареєстровано 1 917 000 діючих футболістів, що становить близько 3,5 % від усієї кількості населення Англії, що свідчить про високу популярність футболу на Британських островах.

Функціонери Футбольної Асоціації та Футбольної Ліги, розуміючи наскільки важливим є фактор продуманого відбору й ефективної селекції у сучасному спорті, створюють і реалізують широкомасштабні загальнонаціональні проекти, які спрямовані на виховання талановитої футбольної молоді. І хоча принцип "Сильні клуби – потужна національна збірна"

не зовсім точно відповідає сучасному стану справ в англійському футболі, все ж досягнення у сфері навчання, виховання, тренування, удосконалення і розвитку молодих талановитих гравців в Англії є безсумнівними та потребують детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першопричина значної популярності футболу в Англії коріниться в фундаментальних засадничих елементах британської цивілізаційної культури, в основі якої лежать принципи особистої свободи, рівності, наявності творчого потенціалу, розумного індивідуалізму, змагальності, конкурентності та конкурентоздатності [2, 5, 7]. Саме в цій грі англійці віднайшли культурний код, який відображав особливості їхнього менталітету та способу життя, а також якнайточніше відповідав духовним і тілесним запитам.

В Англії, де футбол історично є, за своєю сутністю, глибоко народною грою, до спеціалізованого навчання та спортивної підготовки юних футболістів підходять з поєднанням науково-методичної та науково-практичної точки зору. Це виявляється, передусім, в тому, що розроблені науково-практичні програми спеціалізованого навчання і підготовки юних футболістів для кожного регіону, професійного клубу, футбольної школи, авторами яких є потужні колективи найкращих фахівців футболу. Серед них є як спеціалісти-теоретики, так і фахівці – представники практики дитячо-юнацького і професійного футболу [7].

Асоціація футболу Англії, окрім значної кількості футбольних полів і майданчиків на всій території країни, поблизу столиці Великобританії – Лондона – має у своєму розпорядженні ультрасучасний Національний футбольний комплекс "St. George's Park" (в українському варіанті – "Парк Святого Георгія"). Там створені всі необхідні умови для повноцінних навчально-тренувальних занять футболу та проведення офіційних і контрольних матчів різного рівня та кваліфікації для всіх вікових категорій юних та професійних футболістів Англії. Комплекс "St. George's Park" використовує національна збірна команда Англії з футболу для підготовки до офіційних міжнародних ігор. На щодень "St. George's Park" наданий у розпорядження футбольної Академії Асоціації футболу Англії, де

під керівництвом професійних тренерів і спеціалістів суміжних галузей (медиків, фізіотерапевтів, психологів) займаються діти віком від 7 до 16 років.

На території "St. George's Park" розташовані три повнорозмірні футбольні поля високої природної якості, критий футбольний манеж зі штучно-природним покриттям основи, десять футбольних майданчиків різного призначення, медико-реабілітаційний центр, п'ятизірковий готельний комплекс, паркова зона, автостоянка на кількасот місць. Все це використовується для потреб людей, які зайняті у справі розвитку дитячо-юнацького і професійного футболу, відбору, селекції та спортивної підготовки талановитого молодого футбольного покоління Англії.

Діяльність Англійської асоціації футболу з виявлення талантів дозволяє ідентифікувати кращих гравців за допомогою регіональних програм, що створює можливість спостерігати за будь-яким гравцем з будь-якого ігрового середовища, який демонструє необхідний ігровий потенціал. Створені Англійською асоціацією футболу регіональні та національні стратегії розвитку футбольних талантів дозволяють тісно співпрацювати ключовим зацікавленим сторонам всієї англійської футбольної піраміди, що дозволяє англійським молодим талантам отримувати необхідну фахову підтримку та проявляти свої максимальні можливості на футбольних полях.

Англійська Прем'єр-Ліга з метою виховання талановитої, майстерної та відданої Грі футбольної молоді запровадила програму "Premier League Primary Stars" (в українській редакції – «Первинні зірки» Прем'єр-Ліги). "Premier League Primary Stars" – це програма Прем'єр-ліги для всіх шкіл, спрямована на розвиток навичок та амбіцій як на спортивному майданчику, так і поза ним у повсякденному житті.

Програма "Premier League Primary Stars" використовує привабливість англійської Прем'єр-ліги та професійних футбольних клубів Англії, щоб надихнути дітей вчитися, бути активними та розвивати важливі життєві та соціально важливі навички. На веб-сайті програми "Premier League Primary Stars" розміщені навчальні матеріали, що охоплюють різноманітні навчальні теми від проблем фізичної культури та організації колективної роботи, до методичних

аспектів вивчення англійської мови чи математики. На цьому ж веб-сайті програми можна безкоштовно завантажувати різноманітні заходи, присвячені актуальним проблемам і подіям у футболі, робочі документи, плани уроків, веселі збори та ексклюзивні навчальні відео. Програма є доступною для кожної початкової школи в Англії, Шотландії та Уельсі й надихає хлопців і дівчат віком 5 - 11 років на життєві та спортивні звершення у класі, на дитячих і спортивно-ігрових майданчиках з різним покриттям основи (природна, природно-штучна, штучна) та лініями розмітки (футбол, міні-футбол, футзал).

Навчання за програмою "Premier League Primary Stars" пов'язане із реальним світом спорту. Завдяки програмі учні з великим захопленням намагаються знайти вирішення складних проблем, які виникають під час навчання (особиста, соціальна, медична, економічна освіта), таких як стійкість до стресів і негативних впливів, різноманітність у виборі рішень, реальність самооцінки та дотримання принципів «Чесної гри». Понад 17 000 шкіл беруть постійну участь у програмі "Premier League Primary Stars", яка відповідає основним положенням національної програми розвитку футболу та опосередковано сприяє досягненню тих завдань, які виникають у процесі спортивного відбору та селекції в англійському футболі.

Співробітники понад сотні професійних футбольних клубів продуманою до деталей науковою і науково-методичною допомогою підтримують роботу декількох десятків тисяч вчителів і дитячих тренерів з футболу, які працюють у тісній співпраці, для проведення цікавих, освітніх занять з різних предметів у місцевих школах-партнерах. Змагання варіюються від національних футбольних турнірів до проведення конкурсів творчого письма та читання для всіх бажаючих авторів і читачів.

Так, у популярному поетичному конкурсі програми "Premier League Primary Stars", що має назву «Прем'єр-ліга: що написали зірки», світ побачили понад 50 000 робіт учнів зі шкіл всієї країни на різноманітні життєві, соціально-побутові та спортивні теми. Підсумовуючи, можна констатувати, що основною метою програми є використання привабливості Прем'єр-ліги та професійних футбольних клубів Англії для вдосконалення програм фізичного виховання учнів, розвиток

навичок та цінностей, які мають вагоме значення для успіху у подальшому дорослому житті.

В основних (заявлених згідно вимог для участі в офіційних матчах) складах 20 професійних клубних команд Прем'єр-Ліги Англії наявна велика кількість висококваліфікованих футболістів з усього світу. В основному, це – гравці своїх національних збірних команд з футболу, а також англійські висококваліфіковані та видатні футболістів, які складають значну кількість виконавців, заявлених в основних складах команд англійської Прем'єр-Ліги сезону 2020 – 2021 рр. Необхідно додати, що для того, щоб іноземний футболіст отримав право виступати за клуб англійської Прем'єр-Ліги, він повинен не тільки бути гравцем національної збірної команди рідної країни, але й відіграти за національну збірну команду в офіційних змаганнях під егідою Міжнародної федерації футболу (ФІФА) не менше 10 матчів (табл. 1).

Таблиця 1.

Співвідношення гравців високої кваліфікації з англійським і неанглійським громадянством в основних складах футбольних клубів англійської Прем'єр-Ліги (АПЛ)

№ з/п	Футбольний клуб	Загальна кількість заявлених футболістів	Гравці з англійським громадянством	Гравці з неанглійським громадянством
1	Манчестер Сіті	38	12	26
2	Манчестер Юнайтед	35	12	23
3	Лестер Сіті	36	15	21
4	Челсі	45	16	29
5	Вест Хем Юнайтед	30	11	19
6	Тоттенхем	34	11	23
7	Ліверпуль	47	18	29
8	Евертон	37	14	23
9	Арсенал	37	9	28
10	Астон Вілла	37	17	20
11	Лідс Юнайтед	34	14	20
12	Вулверхемптон	38	6	32
13	Ньюкасл	29	13	16
14	Крістал Пелес	31	14	17
15	Брайтон	36	15	21
16	Саутгемптон	33	17	16
17	Бернлі	32	20	12
18	Фулхем	33	10	23
19	Вест Бромвіч Альбіон	33	18	15
20	Шеффілд Юнайтед	30	18	12
	Загалом	705	280	425

Результати табл. 1. доводять, що навчання, виховання і спортивна підготовка висококваліфікованого гравця міжнародного рівня є надскладним завданням спортивного відбору. Серед 1 917 000 (одного мільйона дев'ятсот сімнадцяти тисяч) зареєстрованих англійською футбольною Асоціацією діючих футболістів тільки 280 найкращих гравців з англійським громадянством виступають в основних складах професійних команд англійської Прем'єр-Ліги (АПЛ). Проте вони успішно конкурують з 425 висококваліфікованими футболістами з неанглійським громадянством, які є гравцями національних збірних своїх країн. Це один з факторів, який у значній мірі сприяє тому, що англійська Прем'єр-Ліга тривалий час вважається однією із найпотужніших у спортивному плані футбольних ліг світу і Європи.

Ще одним загальнонаціональним напрямком розвитку дитячо-юнацького та професійного футболу в Англії є програма "Talent pathway" (в українській редакції – "Шлях таланту"). Сутність даної загальнонаціональної програми полягає у тому, що завдяки участі у програмі, продуманий і поглиблений відбір та підготовку у спеціальних "Регіональних таборах талантів" і "Національних таборах талантів" проходять щороку тисячі талановитих молодих футбольних гравців. Регіональний клуб талантів (в англійській версії – "RTC" ("Regional Talent Club")) є розширеним навчально-тренувальним центром для вікових груп "До - 10" (діти віком до 10 років), "До - 12" (діти віком до 12 років), "До - 14" (підлітки віком до 14 років) та "До - 16" (юнаки віком до 16 років), і надає гравцям, які мають значний спортивний потенціал, можливість отримати доступ до елітних рівнів навчання, тренування та розвитку.

У вікових групах "До - 10" (діти віком до 10 років), девіз перебування в яких – гра для задоволення (в англійській редакції "play for fun") – футбольна асоціація Англії пропонує тренерам дитячих футбольних команд і груп початкового навчання грі в річному циклі планування такий навчально-методичний підхід:

- на розвиток техніко-координаційних здібностей - до 55 % тематичних навчально-тренувальних занять;

- на розвиток тактико-пізнавальних здібностей – до 35 % тематичних навчально-тренувальних занять (з них 15 % – «колективні малі ігри» (в англійській версії – «small side games», ігрові вправи та ситуативні комбінаційні дії) і 20 % - навчальні, контрольні та матчеві ігри 3 x 3, 4 x 4 і 5 x 5 гравців);
- на розвиток фізичних (рухових) якостей – до 10 % тематичних навчально-тренувальних занять (рис. 1).

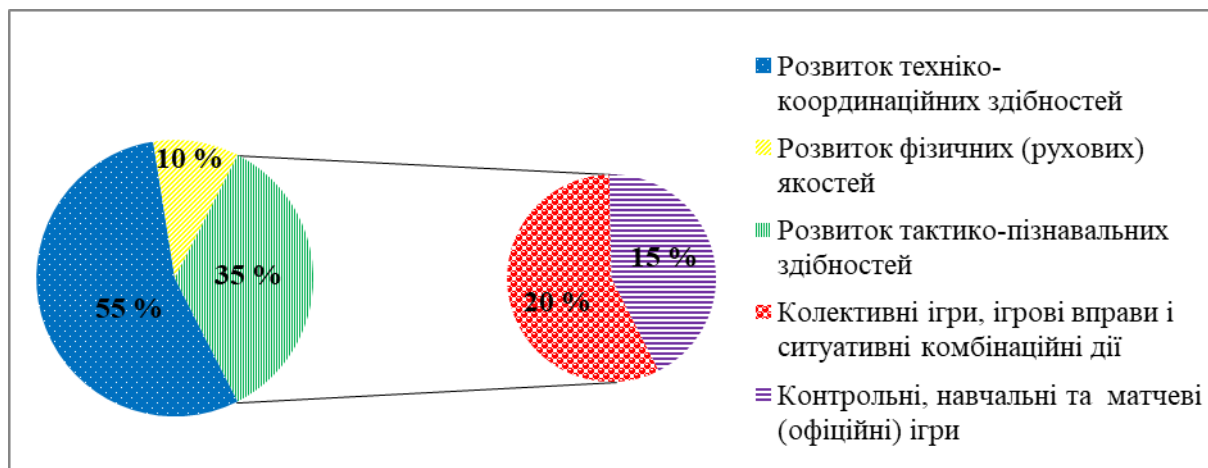

Рис. 1. Планування розподілу тематичних навчально-тренувальних занять у групах "До - 10" у річному циклі навчання грі (згідно рекомендацій Асоціації футболу Англії).

Як свідчить рис. 1, акцент у 7 - 10-річному віці у процесі спортивного відбору юних футболістів Англії зроблено на навчання техніки гри і розвитку координаційних здібностей (55 % тематичних навчально-тренувальних занять у річному циклі навчання грі) та використанні ігрового методу навчання (35 % тематичних навчально-тренувальних занять у річному циклі навчання грі).

У віковій групі «До – 12» (діти віком до 12 років) футбольна асоціація Англії пропонує тренерам дитячих футбольних команд і груп початкового навчання грі в річному циклі планування такий навчально-методичний підхід:

- на розвиток техніко-координаційних здібностей - до 45 % тематичних навчально-тренувальних занять;
- на розвиток тактико-пізнавальних здібностей – до 40 % тематичних навчально-тренувальних занять (з них 15 % – «колективні малі ігри» (в англійській версії – «small side games», ігрові вправи та ситуативні комбінаційні дії) і 25 % - навчальні, контрольні та матчеві ігри 5 x 5, 6 x 6, 7 x 7, 8 x 8, 9 x 9 гравців);

- на розвиток фізичних (рухових) якостей – до 15 % тематичних навчально-тренувальних занять (рис. 2).

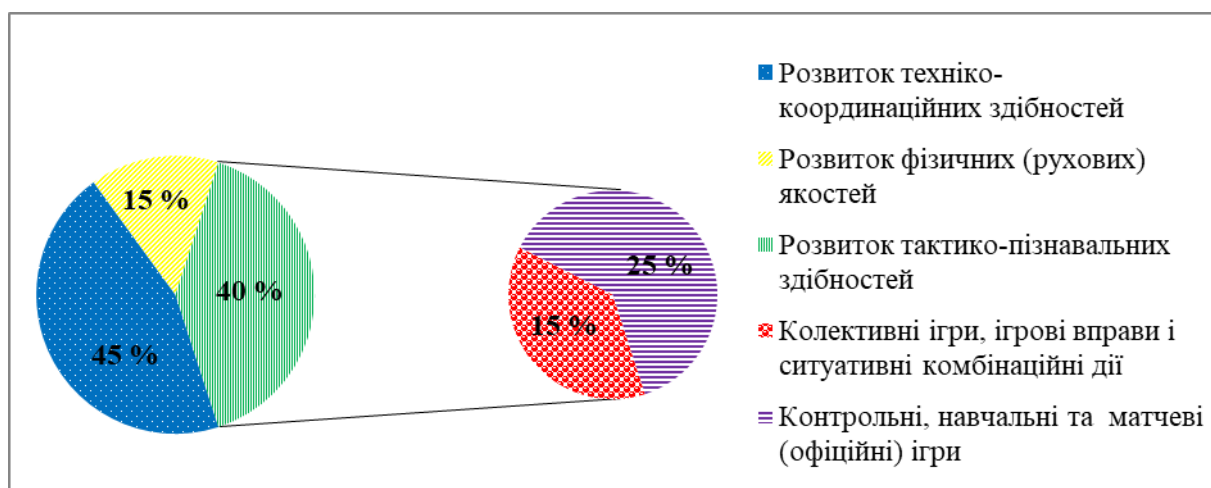

Рис. 2. Планування розподілу тематичних навчально-тренувальних занять у групах "До - 12" у річному циклі навчання грі (згідно рекомендацій Асоціації футболу Англії).

Дані рис. 2 підтверджують тезу про те, що юні футболісти у віці 11 - 12 років мають нагальну потребу у вдосконаленні техніки виконання ігрових прийомів. Саме на цьому аспекті заакцентована увага англійських фахівців футболу при плануванні розподілу тематичних навчально-тренувальних занять у групах "До - 12" у річному циклі навчання грі.

З метою виявлення та підтвердження футбольної обдарованості у "Національних таборах талантів" гравцям, починаючи з 14-річного віку, надають можливість навчатися, тренуватися та грати контрольні матчі разом із найяскравішими талантами з усієї країни на найкращих футбольних стадіонах і футбольних полях Англії. Такі табори плануються Англійською асоціацією футболу щороку з серпня до травня. Під час проживання у таборах та участі у навчально-тренувальних заняттях гравці отримують доступ до технічної та мультидисциплінарної (багатопрфільної) командної підтримки для подальшого сприяння їх спортивному росту, вдосконаленню та розвитку.

Відбір юних футболістів для цих подій контролюється технічним тренером талантів і командою фахівців, які володіють повною інформацією про гравця та його рекомендаціями з інших футбольних шкіл чи клубів. Для участі в таких

навчально-тренувальних заняттях можуть бути обрані талановиті гравці з будь-якого регіону, соціального середовища чи ігрового амплуа.

Загальна кількість регіональних клубів талантів ("Regional Talent Club", надалі – згідно аббревіатури "RTC"), створених Англійською асоціацією футболу налічує 30 RTC. Регіональні клуби талантів рівномірно розподілені за географічним принципом по всій території Англії (виключаючи ті регіони, де працюють Центри навчання і вдосконалення тренерів). Ними керують місцеві футбольні організації, які сприяють адмініструванню та функціонуванню RTC. Щотижня для кожної вікової групи проводяться щонайменше три години навчально-тренувальних занять. Всі гравці, які отримали офіційний дозвіл від Англійської асоціації футболу, беруть участь у створеній програмі навчально-тренувальних занять та контрольних ігор, що проводяться у цих регіональних клубах талантів.

Дозвіл на участь у діяльності регіональних клубів талантів юні футболісти отримують через процес попереднього відбору, який відбувається кожного року у червні на футбольних полях і майданчиках свого RTC. Гравців може рекомендувати для участі у випробуваннях їх наставник, тренер низового персоналу, або вони можуть подати заявку самостійно безпосередньо в територіально найближчий клуб.

Команди вікових груп "До - 10" та "До - 12" беруть участь у регіональній молодіжній лізі під назвою "Charter Standard", тоді як вікові групи "До - 14" та "До - 16" грають у організованій Англійською асоціацією футболу програмі змагальних поєдинків. Команди вікової групи "До - 16" також беруть участь у Кубку юнацьких чемпіонів та змаганнях за Кубок "Молодіжна салатниця", які проводяться паралельно під час одного змагального сезону. Переможці цих змагань отримують Кубок юнацьких чемпіонів і Кубок "Молодіжна салатниця", які є малими копіями Кубків, котрими нагороджуються дорослі професійні футбольні команди за перемогу в англійському чемпіонаті та інших престижних європейських турнірах.

Українська Асоціація футболу (УАФ) може використати позитивний досвід проведення саме кубкових змагань в сучасних умовах розвитку дитячо-юнацького

та професійного футболу, використавши напрацювання і рекомендації Асоціації футболу Англії (FA) та англійської Прем'єр-Ліги (APL).

Висновки.

1. Вивчення англійського досвіду спортивного відбору та селекції у дитячо-юнацькому та професійному футболі продемонструвало, що з точки зору сьогодення достатньо актуальним є зростання зацікавленості до досвіду навчання, виховання та спортивної підготовки майбутніх висококваліфікованих футболістів в країнах Британської Співдружності.

2. Проаналізовано основні науково-методичні підходи програмно-системного забезпечення процесу спортивного відбору та селекції у дитячо-юнацькому та професійному футболі Англії. Детально представлено програму Англійської футбольної Асоціації "Talent pathway" (в українській редакції – "Шлях таланту"). Сутність даної програми полягає у тому, що завдяки участі у програмі у спеціальних "Регіональних таборах талантів" і "Національних таборах талантів" продуманий і поглиблений відбір та спортивну підготовку проходять юні футболісти віком від 7 до 16 років.

3. Представлено програму Англійської Прем'єр-Ліги "Premier League Primary Stars" (в українській редакції – "Первинні зірки" Прем'єр-Ліги). Основною метою програми є використання привабливості англійської Прем'єр-ліги (АПЛ) та професійних футбольних клубів Англії для вдосконалення програм фізичного виховання учнів, розвиток навичок та цінностей, які мають вагомe значення для успіху у майбутньому дорослому житті багатьох дітей.

4. Проаналізовано науково-практичні підходи щодо організації та проведення навчальних, навчально-тренувальних і змагальних форм спортивного відбору, селекції та орієнтації у вікових групах "До - 10" (діти віком до 10 років) та "До - 12" (діти віком до 12 років). Вивчено систему організації змагань у вікових групах "До - 14" (підлітки віком до 14 років) та "До - 16" (юнаки віком до 16 років).

5. Певна вибіркова трансляція англійської системи організації та проведення продуманого процесу спортивного відбору і селекції у дитячо-юнацькому та професійному футболі можлива щодо моделі функціонування й

удосконалення діяльності дитячо-юнацьких футбольних шкіл і професійних футбольних клубів України.

Рекомендована література

Основна:

1. Байрачний О. Пріоритетність спортивного результату як головний деструктивний фактор у системі підготовки юних футболістів 6–13 років / Байрачний О. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2021. – Вип. 8(139). – С. 16–19. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).02)
2. Дулібський А. В. Історія зародження футболу: лекція з навчальної дисципліни "Теорія і методика обраного виду спорту та спортивно-педагогічне вдосконалення" (ТіМОВС та СПВ) (спеціалізація - футбол) (1 курс) галузі знань 01 "Освіта / педагогіка" спеціальності 017 "Фізична культура і спорт" факультету фізичної культури і спорту / Дулібський А. В. - Львів, 2018. - 10 с.
3. Дулібський А. В. Організація спортивного відбору в системі дитячо-юнацького і професійного футболу Англії / Дулібський А. В. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2021. – Вип. 6(137). – С. 60–65. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6\(137\).14](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6(137).14)
4. Дулібський А. В. Спортивний відбір у футболі як раціональна система педагогічного пошуку обдарованих людей у галузі спорту / Дулібський А. В. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2021. – Вип. 8(128). – С. 54–60. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8\(128\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8(128).13).
5. Дулібський А. Спортивний відбір, селекція та ігрова орієнтація футболістів у Бельгії / Дулібський А. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр.

– Київ, 2021. – Вип. 7(138). – С. 50–57. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7\(138\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.7(138).10).

6. Дулібський А. Спортивний відбір у футболі : навч.-метод. посіб. / А.В. Дулібський, А.Г. Яценко, В.В.Ніколаєнко. – Київ : Федерація футболу України, 2003. – 135 с.

7. Дулибский А.В. Повышение эффективности спортивного отбора в футболе / А.В. Дулибский // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 8. – С. 29–33.

8. Дулібський А. Спортивний відбір у системі багаторічної спеціалізованої освіти футболістів / Андрій Дулібський // Спортивна наука України. – 2015. № 4(68). – С. 28–35. – Режим доступу: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/340/329>.

9. Змагальна практика в зарубіжному дитячо-юнацькому футболі / Ніколаєнко, В., Осіпцов, А., Дуб, І., Кошолоп, А., Вертель, О., Балічев, М. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2021. – Вип. 8(139). – С. 7–15. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).01)

10. Michels R. Team Building: The Road to Success / R. Michels: Cardinal Publishing Group, 2001. – 298 p.

11. Офіційний сайт Асоціації футболу Англії. – Режим доступу: <https://www.thefa.com>

Допоміжна:

1. Базилевич ОП. Организация игры и подготовка футболистов высокой квалификации: метод. посіб. – Київ : Український письменник; 2011. 72 с.
2. Зеленцов А. М. Моделирование тренировки в футболе / А. М. Зеленцов, В. В. Лобановський. – 2-е изд. перераб. и доп. – Киев : Альтерпресс, 1998. – 215с.
3. Костюкевич В. М. Футбол : навч. посіб. для студентів ф-тів фіз. виховання пед. ін-тів та ун-тів / Костюкевич В. М. – Вінниця : ВАТ Віноблдрукарня, 1997. – 260 с.

4. Костюкевич В. М. Управление тренировочным процессом футболистов в годичном цикле подготовки : монография / В. М. Костюкевич. – Винница : Планер, 2006. – 683 с. – ISBN 966-22.22.0
5. Лобановский В. В. Концепции и принципы подготовки сборной страны / Лобановский В. В. // Футбол : ежегодник. – Москва : Физкультура и спорт, 1983. – С. 4–6.
6. Приступа Є. Методика кількісних вимірів параметрів рухової активності людини / Євген Приступа // Олімпійський спорт і спорт для всіх : тези доп. IV Міжнар. наук. конгр. – Київ, 2000. – С. 537.
7. Приступа Є. Параметри рухової активності чоловіків першого зрілого віку / Євген Приступа, Ігор Ріпак // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. ВДПУ. – Київ ; Вінниця, 2001. – С. 48–52.
8. Приступа Є. Розвиток моторики і фізичної підготовленості людини / Є. Приступа, Н. Завидівська // Фізична рекреація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Приступа Є. Н., Жданова О. М., Линець М. М. [та ін.] ; за наук. ред. Євгена Приступи. – Дрогобич : Коло, 2010. – Ч. 2, розд. 1. – С. 131–153.
9. Ріпак І. М. Методика визначення рухової активності дорослого населення : метод. реком. / І. М. Ріпак. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 42 с.
10. Сергієнко Л.П. Спортивний відбір: теорія та практика. У 2 кн. Книга 1. Теоретичні основи спортивного відбору: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2009. 672 с.
11. Сергієнко Л.П. Спортивний відбір: теорія та практика. У 2 кн. Книга 2. Відбір у різні види спорту: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2010. 784 с.
12. Соломонко В. В. Футбол : підручник / В. В. Соломонко, Г. А. Лісенчук, О. В. Соломонко. – Київ : Олімпійська література, 2005. – 296 с.
13. Fedetskyi A. Integrated approach in footballers' preparedness modeling / A. Fedetskyi // Journal of Education, Health and Sport. – 2016. - № 6(12). – S. 614–624. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.220837>